

so šestletne jorkmadejre prav čvrste, — dasi nikakor tako, kakor solonis ali pa riparija, polne so pa tudi sicer majhnih, pa vendar debelojagodnih in kakor med sladkih grozdov. Tako se obnaša jorkmadejra v jako slabem svetu, pri veliki obilici uši po koreninah. V dobrem svetu in osobito ob primerni gnojitvi uspevala bode torej vkljub uši brez vsega dvoma prav dobro. Vipavci, kateri so prošlo leto samo iz Bizelja 22.000 sajenic jorkmadejre naročili, pogodili so torej prav, osobito ako jih bodo v močne, soldanaste (laporaste) lege sadili.

Opazovanje v Bizelji poučilo me je pa še o tem le: Čim bolj človek ameriške trte presaja, tem slabše so. V trtnici vzgojene požlahtnjene ameriške trte ne rastejo, v vinograd presajene, nikdar tako dobro, kakor pa takoj na stalno mesto v vinograd vsajene in šele tam zeleneče požlahtnjene trte. Zelena požlahtnitev, zvršena v meseci maji, je odločno najboljša. Najčvrstejše požlahtnitve dosežeš na ripariji, slabše že na jorkmadejri, najslabše na solonis. Opazovanje poskusnega ameriškega vinograda v Bizelji poučilo me je do dobrega, da nikakor ni dvomiti o našem vinogradarstvu, da se ohrani, toda treba je pravega razuma in vztrajnosti.

R. Dolenc.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

218.

Sestavni deli sadja. Redilnost njegova.

Plodovi naših sadnih dreves so dvovrstni. Eni plodovi so koščičasti, in imajo sočnato zunanjo luščino, in kakor kamen trdo notranjo koščico, katera ima v sebi navadno le eno seme. Tako sadje so breskve, marelice, črešnje, višnje in slive. Drugo sadje je pečkato sadje. Mesnato je in sočnato, v sredi pa ima več pregradkov z drobnimi semeni. Tako sadje so hruške, jabolka.

Sadje ne more biti izključna hrana človeku, in razlog temu hočemo najti v sestavu sadja. Najglavnejša in najobilnejša sestavina vsega našega sadja je voda. Kedar je sadje dozorelo, nahajamo, da imajo

breskve	78	do	84	postotkov	vode
marelice	81	„	84	„	„
slive	80	„	88	„	„
črešnje	75	„	82	„	„
višnje	79	„	80	„	„
hruške	76	„	83	„	„
jabolka	81	„	86	„	„

Uže sama ta velika množina vode jasno nam kaže, da mora redilnost sadja biti zelo mala. Ako odbijemo še veliko množino staničnih kožic, katerih želodec ne more

prekuhati, preostaje v sadju zelo malo drugih tvari. Druga važna sestavina zrelega sadja je sladkor. Sladkor je važen kot hrana za naše telo, kajti sladkor, škrob, tolšča ali gumi nam vzdržavajo toplino telesa. Sladora je v zrelej

breskvi	2	do	6	postotkov
marelici	2	„	8	„
slivi	2	„	6	„
črešnji	8	„	13	„
višnji	—	„	8	„
hruški	7	„	10	„
jabolku	6	„	13	„

Škroba v zrelem sadju gotovo ni nič, ker se je ves pretvoril v sladkor. Posušeno in ukuhanu sadje ima pa vedno znatno množino škroba, ker se za sušenje in ukuhanje jemlje sadje, ki še ni do celega dozorelo.

Belakovine je v sadju redkokedaj več kot pol postotka, in to je najglavnejši razlog, zakaj nam ne more sadje biti izključna hrana. Za grajanje našega telesa in za nadomeščanje iztrošenih delcev služijo samo belakovinaste tvari, v tem jih ne more zameniti ne sladkor, ne škrob, ne tolšča, ne gumi, ali ona mala množina belakovine, ki je sadje ima, ne more nikakor zadovoljiti potrebe telesa. Naposled nam je omeniti še jabolčne kisline, ki je v našem sadju nikdar ne manjka, ali je je zopet redkokedaj več kot en postotek.

Ako se oziramo na vse te sestavine našega sadja, moramo priznati, da je njegova redilnost zelo slaba. Sadje nas osvežuje, in prav v tem je njegova največa vrednost, druge nima. Ko bi se hoteli edinole s sadjem hraniti, morali bi na vse zadnje gladu umreti, ker ne bi mogli v sadju dobiti toliko belakovine, kolikor je telo potrebuje. Vzemimo postavim, da odrasel človek potrebuje na dan 120 gramov belakovine, toraj bi moral čez dan 25 klg. sadja pojesti. No tega ne more nobeden, in če bi tudi mogel, dobil bi v telo toliko kisline, da bi uže od tega obolel. Vegetarjanci na vso moč hvalijo suho sadje kot hrano, ali če bi jih kdo poslušal in se hranil edinole s suhimi slivami, moral bi na dan pojesti 9160 gramov, dasi je v posušeni slivi razmerno mnogo več belakovine kakor v svežem sadju. Bili bi to vrlo lepi obroki, katere bi človek težko zmagoval. Od sadja ne smemo družega pričakovati, kakor da nas osveži in razbelaži, da nas zaslaži in z ugodnim duhom razdraži.

Slast in okus v sadju se menja po podnebjju. Ako naše zlahtno sadje prenesemo v južnejše kraje, bode mnogo debelejše in slajše, ali zato bode zgubilo oni fini okus in duh, ki ga v naših krajih ima. Naše sadje seza daleč v toplo podnebje, ono je tu vselej slajše, ali mu je aroma dokaj slabejši. To je uzrok, da se ono tu polagama zgublja in ustopa mesto južnemu sadju. Proti severu nahaja sadje ondi svojo mejo, kjer je leto tako kratko, da mu plodovi ne morejo dozoreti. Najpreje se ustavi breskve in marelice, najdalje gredo črešnje, jabolka in hruške. Sadje se je selilo proti severu z trsjem no, ono je kmalu opešalo, sadje pa je rinilo še dosta

daleč naprej. V Angleškej uspevajo še vsa naša sadna drevesa. V Norveškej gredo v zahodnej obali jabolka in hruške pri Drontheimu do 64. stopnje, in samo črešnja gre do 66. stopnje. Proti vzhodu se spušča severna meja sadja v Švedskej do 61. stopnje, in od todi gre preko Narve (59°) do Moskve (56°) in Kazana (56°).

Današnja domovina sadja je vrlo velika in široka. Brali smo, kako se je sadje v zgodovinskem času širilo, in sedaj nam ne ostaja drugo kakor to, da nekoliko omenimo še njegove prve domovine.

(Dalje prihodnjič.)

Trgovinska in obrtniška zbornica.

(Dalje.)

Zaradi tega čast mi je naprositi slavno trgovsko in obrtniško zbornico za nje cenjeno mnenje.

Dovoljujem si tudi še omeniti, da se namerja z ozirom na prometne odnošaje in na upravičene terjatve občinstva deželnega stolnega me ta določiti uradne ure pri oddelku za poštne nakaznice in pri oddelku za poštno hranilnico nepretrgoma od 9. ure dopoludne do 6. ure popoludne, in prosil bi, predno stavim dotični predlog c. kr. poštne in telegrafskemu ravnateljstvu, naj bi se slavna zbornica izvolila tudi v tem pogledu izjaviti.

Gospod predsednik omenja, da zbornica z zadovoljstvom pozdravlja izprožitev, da se pisma, ki prihajajo popoludne ob 4. uri 51 minutah z gorenjskim vlakom in po priliki ob 5. uri iz Lukovice, raznašajo še istega dne; pritrjuje toraj tudi temu, naj pismonoše zjutraj, kakor doslej, urejujejo material; nadalje da bi ob polu 2. uri popoludne jeden oddelek pismonoscev imel dostavljati pisma, ki dohajajo z nagličem iz Trsta in z poštnim vlakom z Dunaja; drugi oddelek pa bi moral dostavljati ob 5. uri popoludne pisma, ki prihajajo s poštnim vlakom iz Trsta, s gorenjskim vlakom in s pošto iz Lukovice. Zbornični predsednik predlaga torej;

„Slavna zbornica izjavi naj se v rečenem zmislu.“

Gospod zbornični svetnik Jernej Žitnik predlaga, naj zbornica izposluje, da bi pošta kakor prej sprejemala zavoje do 7. ure zvečer. Uzrok temu tiči osobito v tem, da se redko kedaj morejo izvršiti naročila, ki dohajajo opoludne ali popoludne s pošto, dočim bi to mogli navadno storiti, ako bi se vozna pošta zapirala še le ob 7. uri zvečer.

Gospod zbornični svetnik Ivan Perdan podpira ta predlog.

Gospod zbornični svetnik Makso Krenner izreka se takisto za to, ter pristavlja, da bode tudi izkušnja učila, da se bode v času od 12. ure opoludne do 2. ure popoludne le redkokedaj oddajalo kaj na vozno pošto, ker je večina prodajalnic od 12. do 1. ure, tudi do polu 2. ure zaprta.

Ko je tudi gospod zbornični svetnik Oroslov Dolenc podpiral ta predlog, sprejela sta se oba gornja predloga.

X. Gospod zbornični svetnik Filip Zupančič poroča o prošnji občine tuhinjske, da se jej dovolijo štirje semnji, za živino in blago.

Občinski odbor tuhinjski utemeljuje prošnjo s tem, da občina Gorenji Tuhinj leži v sredi tuhinjske doline, katera je od Kamnika do Motnika dobrih šest ur hoda dolga. V vsej dolini ni občine, katera bi imela semaje, in Tuhinjci morajo goniti svojo živino malone štiri ure hoda na semaje, kar pa je za prodajalce zelo neugodno.

Nadejati se je tudi, da bodo semaje dobro obiskovali ne le domači ljudje in prebivalci bližnjih občin, ampak tudi sosednji Štajerci, pri katerih je planinska goved priljubljena.

Posestniki v tuhinjski dolini pečajo se pridno z govedarstvom in živinarstvom sploh. Živinarstvo daje jim v prvi vrsti sredstva za nakup potrebnega živeža, katerega se v goratem svetu malo prideluje, dalje pa tudi sredstva za nakup kmetijskega orodja, kar se ga doma ne naredi, in konečno sredstva za nakup drugega potrebnega blaga.

Ko bi bili semnji v tej občini, prihranilo bi si ljudstvo mnogo potov, kajti zdaj mora hoditi tri ure v bližnje mesto, ako si hoče nakupiti reči, katere se ne dobivajo doma.

Iz poročila c. kr. okrajnega glavarstva, katero podpira to prošnjo, vidi se, da tudi najbližnji semenjsko pravico imajoči občini Kamnik in Motnik ne ugovarjata dovolitvi semnje, ki naj bi bilo vsako leto dne 20. februarja, 3. aprila, 12. julija in 21. septembra.

Odsek se na podlagi natančnega preudarjanja strinja z mnenjem občinskega zastopa, da so v gorenjem Tuhinju semnji potrebni, in se pridružuje priporočilu c. kr. okrajnega glavarstva. V tej občini je že zdaj živinarstvo na dobrem glasu in bi še bolj procvetovalo, ako bi ustanovili semnje ter tako olajšali promet in odprli prodaji živine nova pota. Živina bi se tudi laže in z malimi troški prodajala.

Odsek je torej popolnoma uverjen, da se z dovolitvijo semnje promet tega kraja olajša in poveča ter da so semnji potrebni. Z ozirom na to priporoča, da slavna zbornica pritrudi naslednjemu nasvetu: Slavna zbornica izreče naj se v svojem poročilu do c. kr. deželne vlade za dovolitev semnje v Tuhinju. Predlog je bil sprejet.

XI. Zbornični tajnik poroča o pravilih zadruga rokodelskih in dopuščanih obrtov v sodnem okraju loškem.

Zadruga rokodelskih in dopuščanih obrtov, izimši krčmarje in mesarje davčnega okraja loškega v Ložu, ozirala se je, sestavljajoč nova zadružna pravila, na nasvete, ki jih je zbornica s poročilom od 20. aprila 1888, št. 1763, predložila c. kr. deželni vladi.

Pravila se zdaj skladajo z zakonitimi določili in ker so se tudi tam, kjer je bila kaka pomota, premenila, ni svetovati nobenih nadaljnih prememb. Poročevalec torej nasvetuje: Slavna zbornica priporoča naj rečena